

BRICS Üyeliğinin Dayanılmaz Ağırlığı - Ünal Çeviköz

Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in 2006 yılında kurdukları, Güney Afrika'nın 2011 yılında katıldığı [BRICS](#), bu yılın başında Mısır, Etiyopya, İran, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin de katılımıyla 10 üyeli bir grup haline geldi. Şimdilik BRICS+ olarak anılan bu birlikteliğin cazibesine son kapılan ülkenin de Türkiye olduğu anlaşılıyor.

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın geçtiğimiz hafta başında yaptığı Çin ziyareti sırasında Çin'in Türkiye'yi BRICS'e üye olmaya davet etmesi ve Sayın Fidan'ın da bu konuyu "değerlendirdiklerini" ifade etmesi^[1] tartışmayı gündemin üst sıralarına taşıdı. Türkiye 11 Haziran tarihinde Moskova'da yapılacak BRICS+ Dışişleri Bakanları toplantısına katılma kararı

aldı. Türkiye'nin Moskova'da yapılan zirvede hemen üye olması beklenmese de bu oluşuma ilgi göstermesi Çin ve Rusya'yı memnun etti, cesaretlendirici ve davetkâr açıklamaların yapılmasına yol açtı. Peki, Türkiye BRICS üyesi olmalı mı olmamalı mı? Olursa veya olmazsa, ne kazanır ne kaybeder?

Türkiye'nin üye olması teorik olarak grubun jeopolitik etkisini ve ekonomik çeşitliliğini arttırabilecek olsa da, bazı faktörler Türkiye'nin üyeliğinin BRICS'in stratejik hedefleri ile uyumlu olup olmayacağı konusunda akla bir çok sorunun gelmesine yol açıyor. Türkiye'nin stratejik hedeflerinin de BRICS üyesi olmakla ne kadar uyumlu olabileceği sorusu da madalyonun diğer yüzünde yer alıyor.

Ekonomik Eşitsizlikler

BRICS'in temel güçlerinden biri üyeleri arasındaki görece ekonomik tamamlayıcılık. Örneğin Çin ve Hindistan ekonomileri, Brezilya ve Güney Afrika'nın ekonomilerine kıyasla çok daha büyük ve dinamik. Yüksek volatilité, kronik cari açıklar ve son zamanlarda enflasyonla yaptığı güçlü mücadele ile tanınan Türkiye ekonomisinin, mevcut BRICS üyelerinin ekonomik profilleriyle ne denli uyum sağlayabileceği bir çok ekonomi uzmanının aklını kurcalıyor. Hatta, Türkiye'nin dahil edilmesinin, ek ekonomik istikrarsızlık getirebileceğinden ve grubun birleşik bir ekonomik oluşum yaratma çabalarını zorlaştırabileceğinden dahi söz ediliyor.

Jeopolitik bakış

Uluslararası ilişkiler çalışanlarının gözünden kaçmayan bir konu da BRICS'in kısmen de olsa Batı'nın küresel kurumlardaki hâkimiyetine karşı bir denge unsuru olarak faaliyet göstermekte

olduğu gerçeđi. Kurucu ilk dört
ülke BRICS'in geliřmekte olan ülkelerin uluslararası konularda daha çok söz
sahibi olmasını hedeflediklerini
baştan beri dile getirmekte. Grup içinde biraz daha yönlendirici bir konum sahibi
olduğunu
gizlemeyen Çin için
aslında BRICS "küresel güney" in temsilcisi. Bu açıdan bakıldığında,
batılı gözlemciler Çin'in bu
oluşum üzerinden özellikle Afrika'da gücünü ve nüfuzunu büyötmeye
çalıştığını ileri sürüyorlar. Kimi gözlemciler ise, Rusya'nın da BRICS içinde
kendine göre bazı stratejik hedefleri olduğunu,
grubu Batı'ya karşı verdiği mücadelenin bir parçası olarak gördüğünü, Ukrayna'yı
işgalinden sonra
karşılaştığı yaptırımları aşmak için BRICS'ten yararlanmaya çalıştığını
belirtiyorlar.

Türkiye'nin jeopolitik duruşu ise önemli farklılıklar gösteriyor. Türkiye bir yandan
Batı
politikalarına uyum sağlamak, diğer yandan ise kendi bölgesel hedeflerini ortaya
koymak gibi
ulusal dış politikasını BRICS ülkelerinden farklı bir eksene oturtan bir aktör.
Örneğin, NATO üyesi olan
Türkiye'nin dış politika hedefleri BRICS'in iki kilit üyesi olan Rusya ve Çin
ile sık sık çatışabiliyor. Bu durumun ileride Türkiye'nin BRICS üyesi olması
halinde grup içinde anlaşmazlıklara yol açabileceğini şimdiden öngörebilmek
gerekliyor. Hele İran'ın da bu gruba üyeliğinin kabul
edilmesinden sonra, Türkiye'nin konumunu belki de daha dikkatli bir şekilde
deđerlendirmesi büyük önem
taşıyor. Elbette, **Türkiye gibi bir NATO üyesinin BRICS'e katılması, Batı
karşısında farklı bir konumlanma peşinde olan Çin, Rusya ve İran
açısından paha
biçilmez bir kazanım olarak görölebilecek.**

Yönetişim

BRICS ülkeleri yönetim modellerinde çeşitlilik gösterebilirler de ekonomik büyümeyi ve uluslararası etkilerini hissedilir kılmak için siyasi istikrarı sürdürme konusunda ortak bir çıkarı paylaşıyorlar. Lakin, temel evrensel değerler konusunda Batı ile aralarında derin ayrılıklar olduğunu da unutmamak gerekiyor. Türkiye'nin, bir yandan AB üyeliği için çabalar, demokrasi ve insan hakları uygulamalarına yönelik tartışmalı bir yaklaşımı olduğu ileri sürülerek bu konuda eleştirilirken, BRICS ülkelerinin yanında yer almakla kendini bu tartışma ve eleştirilerden kurtarabilme konusunda ne kadar ikna edici olacağı büyük bir soru işareti oluşturuyor.

Bölgesel etkiler

BRICS hâlihazırda üyeler arasındaki ekonomik eşitsizlikler ve farklı ulusal çıkarlar gibi iç sorunlarla boğuşmakta. Türkiye'nin de eklenmesi grubun yeni sorunlarla karşılaşabileceği anlamına geliyor. Mevcut BRICS ülkeleri coğrafi ve kültürel olarak çeşitlilik gösterse de ekonomik işbirliği, kalkınma finansmanı ve küresel kurumların reformu gibi birçok kilit konuda ortak bir zemin bulmayı başarmışlardır. Türkiye'nin ise farklı stratejik öncelikleri ve bölgesel hedefleri olduğu unutulmamalıdır. Örneğin, Türkiye'nin başta Suriye olmak üzere bölgesel çatışmalara müdahil olması, Yunanistan ve Kıbrıs gibi her an gerginlik ve tırmanma potansiyeli taşıyan ilişkileri, BRICS'in geleneksel olarak kaçındığı ve taraf olmamaya çalıştığı konularda Türkiye'yi desteklemek için farklı bir yaklaşım içine girmesine imkan verebilecek midir? BRICS odak noktasını büyük ölçüde ekonomik kalkınma ve çok taraflı işbirliği üzerinde yoğunlaştırmış, bölgesel çatışmalara karışmaktan kaçınmıştır. Türkiye'nin üyeliği bu grubu istemeden Orta Doğu jeopolitiğinin içine çekebilir. Böyle bir gelişmeyi üye ülkelerin ne şekilde taşıyabilecekleri de bugün için cevabı net olmayan bir sorudur.

Sonuç olarak...

Türkiye'nin BRICS'e olası katılımı

bazı ekonomik ve stratejik avantajlar getirebilecek olsa da, böyle bir hareketle ilişkili risklerin ve

zorlukların faydalarından daha ağır basıyor gibi görüldüğünü yadsıyamayız.

Dolayısıyla,

Türkiye'nin BRICS ülkeleriyle ne şekilde bir ilişki içinde olacağını ve bu beraberlikten neler bekleyeceğini gerçekçi bir yaklaşımla belirlemesi gerekir.

Türkiye'nin, her çoklu yapılanmaya ilgi göstermesi doğal karşılanmalıdır zira uluslararası ilişkileri

açısından önemli bir aktör olan ülkemizin kendini bir çok

kurumla ilişkilendirmesi hem bölgesel

hem küresel konumu açısından bir gerekliliktir. Ancak bu tür adımlar atılırken stratejik bir vizyonla hareket etmek de

ulusal sorumluluğun gereğidir.

Ünal Çeviköz

1978 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başlayan Ünal Çeviköz, Bakanlığın çeşitli kademelerinde çalıştıktan sonra 2001 yılında Türkiye'nin Azerbaycan Büyükelçisi olarak atandı. Ardından Irak ve İngiltere'de de Türkiye'yi Büyükelçi olarak temsil eden Çeviköz, diplomatik kariyerini tamamlayıp emekli olduktan sonra siyasete atıldı. Emekli Büyükelçi Çeviköz, TBMM 27'inci döneminde

İstanbul Milletvekili olarak görev yaptı.

Bu yazıya atıf için: Ünal Çeviköz, "BRICS Üyeliğinin Dayanılmaz Ağırlığı", 21 Haziran 2024, <https://www.uikpanorama.com/blog/2024/06/21/brics-uc/>

Telif@UIK*Panorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.